

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

TRENDS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

У статті визначено тенденції розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) у міжнародній та українській практиці. Партнерські відносини між державним і приватним секторами широко використовуються урядами усього світу для надання інфраструктурних державних послуг. Беручи до уваги місцеві бюджетні обмеження, значну роботу, пов'язану з підвищенням якості державних послуг, доцільно використовувати потенціал ДПП. Попри переваги та їх ефективність, кількість вітчизняних ДПП в інфраструктурних проектах недостатня. Проблема викликана недосконалістю законодавства, що регулює формування і функціонування інфраструктури та державно-приватного партнерства, відсутність інвесторів і обмежене фінансування.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, державні послуги, механізми, інфраструктура, проект.

В статье определены тенденции развития государственно-частного партнерства в международной и украинской практике. Партнерские отношения между государственным и частным секторами широко используются правительствами всего мира для предоставления инфраструктурных государственных услуг. Принимая во внимание местные бюджетные ограничения, значительную работу, связанную с

повышением качества государственных услуг, целесообразно использовать потенциал ГЧП. Несмотря на преимущества и их эффективность, количество отечественных ГЧП в инфраструктурных проектах недостаточно. Проблема вызвана несовершенством законодательства, регулирующего формирование и функционирование инфраструктуры и государственно-частного партнерства, отсутствием инвесторов и ограниченным финансированием.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, государственные услуги, механизмы, инфраструктура, проект.

In article the trends of public-private partnership (PPP) in international and Ukrainian practice. Public-private partnerships have been widely used by governments across the globe to provide infrastructure based public services. Taking into account the local budgetary limitations, a significant amount of work related to improving the quality of public services, it is expedient to use the potential of the PPP. Despite the advantages and their effectiveness, a number of domestic PPP in infrastructure projects are scarce. The problem is caused by imperfection of the legislation that regulates the formation and activities of infrastructure and public-private partnership, lack of investors and limited of financing.

Key words: public-private partnership, public services, mechanisms, infrastructure, project.

УДК 0351

Круглов В.В.

к. наук з держ. упр.,
доцент кафедри менеджменту
та публічного адміністрування
Харківський національний університет
будівництва та архітектури

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток сучасної економіки, посилення інноваційних чинників у виробництві, зростаючі потреби соціальної сфери актуалізують проблему пошуку нових відносин між державою та приватними господарючими суб'єктами. Наявні моделі співпраці різних форм власності, які реалізовані у світі механізмами державно-приватного партнерства (далі – ДПП), дають позитивний приклад реалізації суспільно важливих проектів у різних сферах господарської діяльності.

Протягом останніх 20 років партнерські відносини між державним і приватним секторами стали частиною основного політичного підходу до вирішення безлічі завдань фінансування, управління та надання державних послуг [1]. Шляхом державно-приватного партнерства реалізуються масштабні суспільно важливі проекти у сфері транспорту, енергетики, житлово-комунального господарства, медицини, освіти. Україна також має значні потреби у розвитку інфраструктурних проектів, але для розширення співпраці з приватним власником необхідні дії щодо покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності країни, що передбачає удосконалення адміністративних

та правових механізмів державного управління розвитком ДПП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реалізації проектів ДПП досліджували у своїх працях С. Грив, В. Девіс, П. Едвардс, Дж. Ходж та інші. Попри наукові напрацювання, є необхідність розгляду тенденцій реалізації проектів державно-приватного партнерства у світі та особливостей розвитку ДПП в Україні.

Метою статті є аналіз світових тенденцій застосування ДПП та формування рекомендацій по застосуванню сучасних механізмів реалізації інфраструктурних проектів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Хоча державно-приватне партнерство сприймається як сучасне явище, до появи у ХХ столітті централізовано керованих економік кордони між державним і приватним часто були нечіткими і підприємства різних галузей поєднували державні та приватні інтереси протягом багатьох століть [2]. Наявні ДПП розглядаються як результат неоліберальних економічних і політичних тенденцій, які стали популярними на початку 1980-х років, коли держава звужує власний монополізм [3] та зростає впевненість у приватному секторі за допомогою реформ, направлених на забезпечення економічного процвітання та соціальних цінностей [4].

Подальші підходи були реалізовані у вигляді ініціативи приватного фінансування (PFI), започаткованого у Великобританії у 1992 році для стимулювання розвитку послуг шляхом використання приватних інвестицій [5]. Моделі приватного фінансування, проектування і будівництва об'єктів, згідно з довгостроковими угодами, стають центральною частиною розширення державних послуг у сфері розвитку транспорту, охорони здоров'я, освіти [6]. У даний час ДПП широко застосовуються у країнах, що розвиваються, і розглядаються як важливе джерело інвестицій, ключовий шлях до національного розвитку та реформування державного сектору [7, с. 461].

За даними Світового Банку [8], у 2017 році приватні інвестиції в енергетику, транспорт, інфраструктуру інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) і водну інфраструктуру у країнах з низьким і середнім рівнем доходів (EMDEs) склали 93,3 млрд дол. США по 304 проектах. Кількість проектів ДПП та суму інвестицій у країнах EMDEs протягом 2008-2017 рр. представлено на рис. 1.

У 2017 р. Східна Азія та Тихоокеанський регіон мали найвищий рівень інвестицій, у той час як Латинська Америка, Карибський басейн і країни півдня Африки залучили найменшу кількість інвестицій за останні 10 років. З 197 проектів із виробництва електроенергії 173 стосувалися поновлюваних джерел енергії, що складає 61% від загального обсягу інвестицій у виробництво електроенергії. Найвищий рівень інвестицій у 2017 році був у Китаю (17,5 млрд дол. США, 73 проекти); Індонезії (15,4 млрд дол. США, 11 проектів); Мексиці (8,6 млрд дол. США, 20 проектів). У 2017 році енергетичний сектор (56% від загального обсягу інвестицій) випереджав інші сектори у залученні інвестицій приватного сектору (51,9 млрд дол. США інвестовані у 203 проекти). У транспортний сектор залучено 36,5 млрд дол. США, або 39% від загального обсягу інвестицій. Загальну кількість проектів ДПП та суму інвестицій за сферами реалізації у країнах EMDEs представлено на рис. 2 [9].

Згідно з [10], до 2030 р. загальні потреби в інфраструктурних інвестиціях

для транспорту, виробництва, передачі і розподілу електроенергії, водопостачання та телекомунікацій складуть не менше 71 трлн дол. США. Це становить 3,5% від річного світового ВВП з 2007 по 2030 р. Крім потреб в економічній інфраструктурі, також існує потреба у збільшенні соціальної інфраструктури, що включає соціальні послуги: школи, університети, лікарні, в'язниці та житлове будівництво [11, с. 25]. В Європі витрати на соціальну інфраструктуру складають від 10 до 18 млрд євро на рік [12]. На частку ДПП доводиться до 15% щорічних державних капітальних витрат у світі [11].

На основі даних Державної служби статистики України, обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України за 2010-2017 рр. представлено на рис. 3. Станом на 01.04.2018 р. основними країнами-інвесторами в економіці України (у % до підсумку) були: Кіпр – 28,1%, Нідерланди – 20,6%, Велика Британія – 6,1%, Німеччина – 5,5%, Швейцарія – 4,7%. Інвестиції переважно спрямовувались (у % до підсумку) у галузі: промисловість – 33,6%, торгівля та ремонт автотранспортних засобів – 15,6% [13].

У січні-березні 2018 р. підприємства та організації в Україні освоїли 89 млрд грн капітальних інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування, що на 37,4% перевищило обсяг капітальних інвестицій у відповідному періоді 2017 р. Переважну частку капітальних інвестицій (91,6% загального обсягу) освоєно у матеріальні активи, з яких у будівлі та споруди – 38,2% усіх інвестицій, у машини, обладнання та інвентар і транспортні засоби – 49,3%. У структурі капітальних інвестицій за джерелами

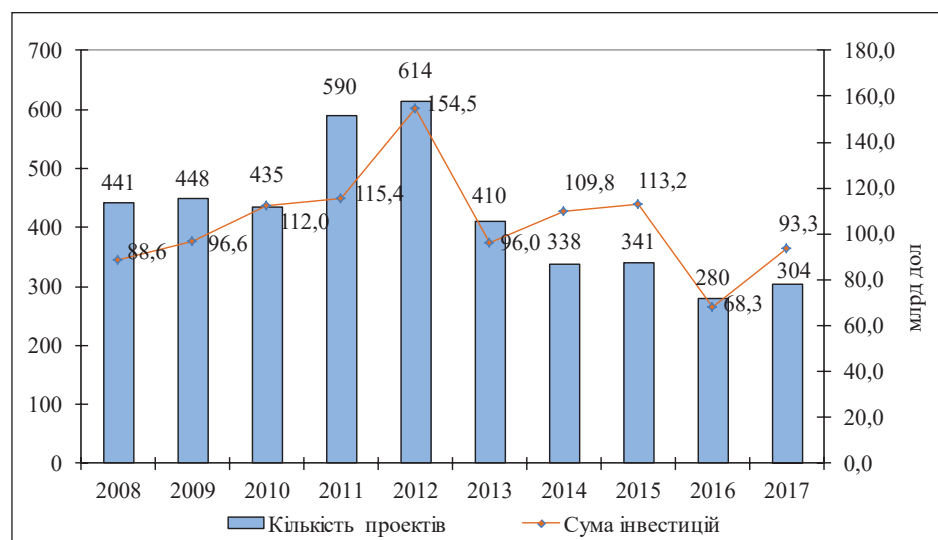

Рис. 1. Кількість проектів ДПП та сума інвестицій у країнах EMDEs, 2008-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі [8]

фінансування за січень-березень 2018 року (у % до загального обсягу) головним джерелом залишається: власні кошти підприємств і організацій – 76,2%, кредити банків та інші позики – 8,4%, кошти населення – 8,2%, кошти державного та місцевих бюджетів – 4,2%, інші джерела фінансування – 2,7%, кошти іноземних інвесторів – 0,3%. Найбільша частка капітальних інвестицій (31,9 млрд грн, або 35,9%) освоєна на підприємствах промисловості, де обсяги у січні-березні 2018 р. зросли на 46,3% у порівнянні з відповідним періодом попереднього року [14].

Можна зазначити, що Україна є інвестиційно привабливою країною, але потрібні значні зусилля щодо покращення окремих показників, які визначають конкурентні чинники держави, надійність ведення бізнесу, податкову та кредитну політику. Поступово деякі позитивні зрушення відбуваються, зміцнюючи позиції України у світових рейтингах. У рейтингу Doing Business 2018 [15] Україна посіла 76 позицію зі 190 країн світу, піднявшись на 4 позиції. Найбільші зміни в Україні відбулися у складових компонентах рейтингу: «одержання дозволів на будівництво» (35-те місце); «сплата податків» (43-те місце). У щорічному рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Report 2017-2018) Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) Україна отримала 81 місце (зі 137 країн), покращивши свої результати відносно показників минулого рейтингу (85 місце зі 138 країн) [16, с. 296].

Станом на 01.01.2018 р., шляхом державно-приватного партнерства в Україні реалізуються 182 проекти. Переважно угоди реалізуються у наступних сферах господарської

діяльності: 116 договорів щодо діяльності по обробленню відходів (64,7% від загальної кількості); 39 договорів у сфері водопостачання та водовідведення (21,4% від загальної кількості); 10 договорів сфери теплопостачання (5,5% від загальної кількості). Найбільшу кількість договорів на основі державно-приватного партнерства укладено у Полтавській (114 договорів), Миколаївській (15 договорів), Київській (13 договорів) областях [17].

Як видно з приведених даних, в Україні переважним чином реалізуються проекти ДПП у сфері оброблення відходів, на відміну від тренду країн EMDEs (сфера виробництва електроенергії). Що стосується сфери водопостачання та водовідведення, вона є другим за кількістю проектів важливим напрямом як у країнах EMDEs, так і в Україні. На жаль, рівень інвестицій в інфраструктурні проекти на території нашої держави не відповідає необхідним потребам, особливо це стосується низького відсотка коштів, що залучені від іноземних інвесторів.

Висновки. Отже, можна зазначити, що світовий досвід демонструє значні обсяги реалізації інфраструктурних проектів шляхом використання механізмів державно-приватного партнерства у сферах електричних мереж, водопостачання та водовідведення, автошляхових та залізничних мереж, інфраструктури інформаційно-комунікативних технологій. Потреби у залученні інвестицій у соціально важливі проекти у найближчі роки будуть зростати. Україна має зосередитися на розвитку проектів ДПП у сфері відновлювальних джерел енергії, транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства. На цьому

шляху необхідним залишається формування державної політики, направленої на поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення прав інвесторів; спрощення роботи державних органів з потенційними інвесторами шляхом впровадження принципу «єдиного вікна» та розширення можливостей електронного врядування у сфері реалізації проектів ДПП; впровадження пільгових інструментів стимулювання інвесторів (пільгові ставки ввізного мита); використання у розбудові інфраструктури міжнародного досвіду реалізації проектів ДПП; використання державного маркетингу як інструменту просування інвестиційної привабливості країни.

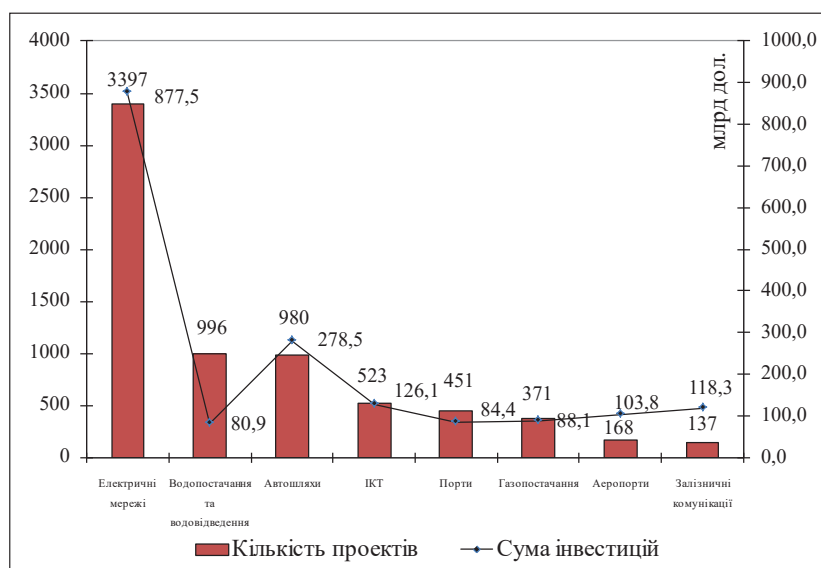

Рис. 2. Загальна кількість проектів ДПП та сума інвестицій за сферами реалізації у країнах EMDEs

Джерело: складено автором на основі [8]

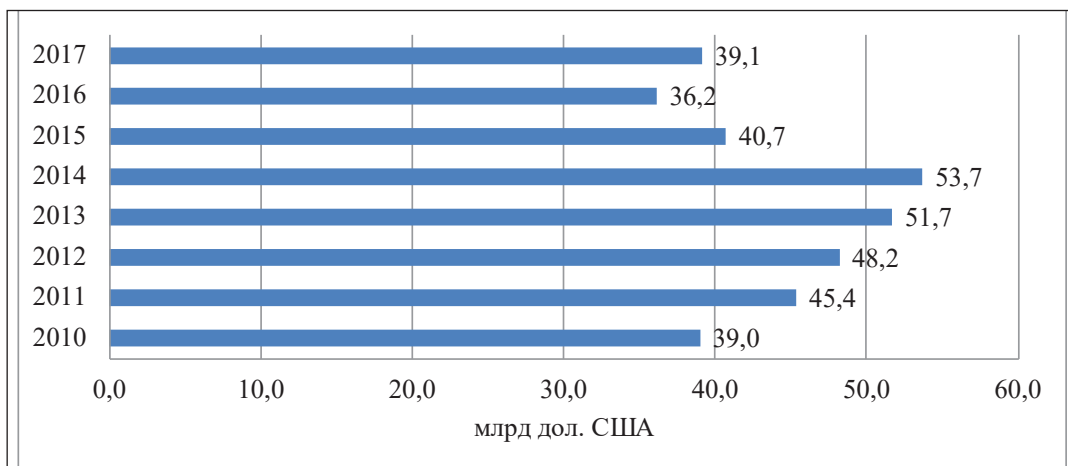

Рис. 3. Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України за 2010-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі [14].

ЛІТЕРАТУРА:

- Hodge G.A., Greve C., Boardman A.E. International handbook on public-private partnership. MA: Edward Elgar Publishing, 2010. 656 p.
- Wettenhall R. Mixes and partnership through time. International handbook on public-private partnership. MA: Edward Elgar Publishing, 2010. P. 17–42.
- Davies W. The limits of neoliberalism, authority sovereignty and the logic of competition. London: Sage, 2014. 240 p.
- Palley T.I. From Keynesianism to neoliberalism: Shining paradigms in economics. Neoliberalism: a critical reader. London: Pluto Press, 2005. P. 20–29.
- Broadbent J., Gill J., Laughlin R. Evaluating the private finance initiative in the National Health Service in the UK. Accounting, Auditing & Accountability Journal. 2003. № 16 (3). P. 422–445.
- Edwards P., Shaoul J. Partnerships: For better, for worse? Accounting, Auditing & Accountability Journal. 2003. № 16 (3). P. 397–421.
- Bishop S. Public-Private Partnerships in Health Care. The Oxford Handbook of Health Care Management. 2016. P. 459–480.
- Private Participation in Infrastructure Database URL: <https://ppi.worldbank.org/visualization/ppi.html#sector=&status=&ppi=&investment=®ion=&ida=&income=&ppp=&mdb=&year=&excel=false&map=&header=true>.

- Private Participation in Infrastructure (PPI) annual report, 2017. World Bank Group, 2017. 20 p.
- Fostering investment in infrastructure. OECD, 2015. 57 p.
- Iossa E. Public private partnerships in Europe for building and managing public infrastructures: an economic perspective. Annals of Public and Cooperative Economics. 2018. №89 (1). P. 25–48.
- Social infrastructure investment: A European focus – June 2015. URL: <http://www.preqin.com/blog/0/11611/social-infrastructure>.
- Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність. Сайт Державної служби статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.
- Комплексні статистичні публікації. Сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.
- Doing Business 2018. World Bank Group, 2018. 304 p.
- The Global Competitiveness Report 2017-2018. World Economic Forum, 2017. 380 p.
- Довідка щодо результатів здійснення ДПП (2017 рік). Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>.